

10+1 σκέψεις για το εθνικό ζήτημα

1. Το έθνος αποτελεί μία κοινωνική κατασκευή με υλική και ιστορική θεμελίωση. Η ανάδυση του εθνικού ζητήματος και του έθνους – κράτους συνδέεται με την άνοδο της αστικής τάξης σε ηγέτιδα κοινωνική δύναμη, την ανατροπή της φεουδαρχίας, των αντίστοιχων κρατικών σχηματισμών και, ιδίως, των αυτοκρατοριών που δρούσαν στο ευρωπαϊκό έδαφος. Η διαδικασία συγκρότησης του έθνους καθορίστηκε, σε τελευταία ανάλυση, από τη διαμόρφωση συγκεκριμένων χώρων συσσώρευσης κεφαλαίου. Ωστόσο, δεν αποτελεί μια διαδικασία εν κενώ αλλά αντλεί «υλικό» από προϋπάρχουσες διαιρέσεις όπως τα φύλα και οι φυλές καθώς και από το πολιτικό και πολιτιστικό φορτίο τους.

2. Αν δεχθούμε την παραπάνω θέση (ή κάτι παρεμφερές με αυτή) ως αφετηρία της συζήτησης, τότε μία μαρξιστική θέση για τα έθνη διαφοροποιείται αποφασιστικά και από τις εθνικιστικές-σκοταδιστικές απόψεις της ιστορικής συνέχειας των εθνών αλλά και από τη νεότερη προσέγγιση που παρουσιάζει τα έθνη ως κοινωνικές κατασκευές χωρίς υπόβαθρο, ως απλές επινοήσεις. Η πρώτη θέση οξύνει το μίσος μεταξύ εθνών και λαών, προβάλλοντας μια ανύπαρκτη υπερϊστορική ταυτότητα (π.χ. η τρισχιλιετής συνέχεια του ελληνισμού) για να καθορίσει τα χαρακτηριστικά του έθνους, να εξαφανίσει τις ταξικές και άλλες διαιρέσεις στο εσωτερικό του και να δημιουργήσει αισθήματα αντιπαλότητας απέναντι στους εχθρούς του έθνους. Η δεύτερη θέση, η οποία γνωρίζει μεγάλη άνθηση την περίοδο της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης, αναγνωρίζει την ιστορική συγκρότηση των εθνών αλλά την αποκόπτει από τη συγκεκριμένη υλιστική διάσταση της, παρουσιάζοντας τα έθνη ως ιδεολόγημα, παρακάμπτοντας την πρακτική εδραίωση τους όλα αυτά τα χρόνια. Η μεν πρώτη εξοπλίζει στρατούς και προετοιμάζει πολέμους, η δε δεύτερη παραπλανεί γύρω από την ιδέα του «πολίτη του κόσμου», προσπαθώντας να ταυτίσει την ανθρωπότητα με τον ελεύθερα μετακινούμενο αστό και το κεφάλαιο του. Στην πράξη, λειτουργούν συμπληρωματικά και, ειδικά στην Ελλάδα, ενισχύονται αμφότερες, ανάλογα με τις επιδιώξεις μερίδων του κεφαλαίου ή εθνικιστικών και φασιστικών πολιτικών κομμάτων.

3. Το εθνικό ζήτημα στον καπιταλισμό συνδέεται ιστορικά με την εθνική καταπίεση. Το γεγονός αυτό προκύπτει από την ανισόμετρη ανάπτυξη των εθνών στον καπιταλισμό, η οποία διαρκώς παράγει ανισότητες πλούτου και ισχύος. Ο καπιταλισμός ένωσε τον πλανήτη σε ιστορικά πρωτοφανή κλίμακα, ωστόσο το έκανε μέσα από την αποικιοκρατία και τον ιμπεριαλισμό, το κυνήγι πρώτων υλών, πεδίων επένδυσης και φθηνού εργατικού δυναμικού. Συνεπώς, το «εθνικό ζήτημα» εμφανίστηκε πάντα υπό τη μορφή καταπίεσης ενός έθνους από ένα άλλο ή περισσότερα, από τη βίαιη εισαγωγή των καπιταλιστικών σχέσεων σε προνεωτερικές κοινωνίες. Η κατάσταση αυτή συνδυάστηκε από τις πρώτες συγκροτημένες ρατσιστικές θεωρίες που, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, εμφάνισαν τα αποικιοκρατούμενα έθνη και φυλές ως «κατώτερους» που είχαν ανάγκη τον εκπολιτισμό των προηγμένων αστικών κρατών.

4. Η εθνική καταπίεση αφορά κατά βάση την εργατική τάξη, τη νεολαία και τα λαϊκά στρώματα και όχι την άρχουσα τάξη. Αυτή είτε εγκαταλείπει την εκάστοτε χώρα μαζί με το πολιτικό προσωπικό της είτε παραμένει και συνεργεί με τον κατακτητή – καταπιεστή ενάντια στο λαό. Η εμπειρία της ελληνικής ταξικής πάλης είναι πολύ γλαφυρή σε αυτό το ζήτημα. Η κυβέρνηση του Καϊρου υπό το βασιλιά Γεώργιο Β' ήταν η εξόριστη ελληνική κυβέρνηση μετά την κατοχή της χώρας από τα στρατεύματα των Ναζί. Το αστικό πολιτικό προσωπικό, μαζί με μέλη της αστικής τάξης και τον διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας, όχι μόνο εγκατέλειψε τη χώρα αλλά φρόντισε να πάρει μαζί της όλο το χρυσό από την ΤτΕ. Ταυτόχρονα, η πλειοψηφία όσων αστών έμειναν έγιναν συνεργάτες των Ναζί, μαυραγορίτες και ανέπτυξαν διάφορες άλλες δραστηριότητες, απόλυτα εχθρικές προς το λαό. Το κεφάλαιο από τη φύση του προσαρμόζεται σε μια σειρά αλλαγών στην κρατική και εθνική συγκρότηση, ενώ η εργατική τάξη και ο λαός υφίστανται την καταστροφή, όντας δεμένοι σε «καλύβες και

πεζούλια». Αυτή την εμπειρία συνόψισε με ανεπανάληπτο τρόπο ο Άρης Βελουχιώτης στην ιστορική ομιλία του στη Λαμία.

5. Η εθνική καταπίεση είναι ιστορικά μεταβαλλόμενη καθώς επηρεάζεται από το στάδιο ανάπτυξης του καπιταλισμού και της αντίστοιχες ανάγκες συσσώρευσης και επέκτασης. Ο Λένιν συνέλαβε με μεγάλη ακρίβεια την τομή που έφερνε ο μονοπωλιακός καπιταλισμός, περνώντας από την εισαγωγή πρώτων υλών από τις επαρχίες στην εξαγωγή κεφαλαίου σε αυτές, ενισχύοντας έτσι την εκτατική ανάπτυξη του παγκόσμιου καπιταλισμού. Με την ανάλυση αυτή, ο Λένιν μπόρεσε να τεκμηριώσει το γιατί ένα έθνος (και όχι μόνο η άρχουσα τάξη) γίνεται καταπιεστικό, καθώς η υπεραξία που αποσπάται από τις αποικίες διαμοιράζεται, με συντριπτικά άνισο τρόπο, στο εσωτερικό του κυρίαρχου έθνους, εξαγοράζοντας την κοινωνική συναίνεση λαϊκών στρωμάτων, ακόμα και μερίδων της εργατικής τάξης¹. Η τομή του ιμπεριαλισμού, η οποία συνδέθηκε με την άνοδο εθνικών αστικών τάξεων με ακραία παρασιτικό χαρακτήρα, μετέβαλλε το χαρακτήρα του εθνικού ζητήματος και έθεσε μία σειρά καθηκόντων για τα μεταπολεμικά εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα που προσπάθησαν να αναμετρηθούν με τους αποικιοκράτες, τη ντόπια άρχουσα τάξη αλλά και το ζήτημα μιας ιδιαίτερης, εθνικής πορείας της κάθε χώρας προς τη νέα εποχή, είτε με σοσιαλιστικό είτε με καπιταλιστικό πρόσημο.

6. Στο σύγχρονο καπιταλισμό, το ζήτημα της συγκρότησης ενός ανεξάρτητου κράτους χωρίς επικυρίαρχους δεν εξαφανίζεται πλήρως, όπως φαίνεται από μια σειρά παραδειγμάτων (Παλαιστίνη, Κύπρος, κ.α.). Ωστόσο, η μορφή της άμεσης – στρατιωτικής επιβολής υποχωρεί σχετικά και συνδυάζεται με έμμεσα – οικονομικά δεσμά επικυριαρχίας και καταπίεσης. Αυτός είναι ο ρόλος της διόγκωσης του χρέους και των εκτεταμένων ιδιωτικοποιήσεων που προωθούνται μέσω των υπερεθνικών οργανισμών τύπου ΔΝΤ και ΠΟΕ και των πιο στενών καπιταλιστικών ολοκληρώσεων. Ειδικότερα το χρέος (που διόγκωσαν από κοινού οι εθνικές αστικές τάξεις με τα πιο διεθνοποιημένα κεφάλαια) λειτούργησε ως μοχλός για να εκκινήσει το «νεοφιλελεύθερο πείραμα» στη Λατινική Αμερική, να αποκτήσουν πρόσβαση οι μεγάλες αμερικάνικες πολυεθνικές στο δημόσιο πλούτο και δη στο πετρέλαιο. Η ανακήρυξη του μισού πλανήτη σε χρεωκοπημένα κράτη άνοιξε το δρόμο για την επέλαση των τεχνοκρατών, την ισοπέδωση εργατικών και λαϊκών δικαιωμάτων αλλά και την καταπάτηση στοιχειωδών αστικοδημοκρατικών κατακτήσεων. Στη νέα εποχή, το εθνικό ζήτημα συνδέθηκε με τη συστηματική καταπάτηση κάθε έννοιας αυτοδιάθεσης των λαών, τον εξευτελισμό ακόμα και του κοινοβουλευτισμού μπροστά στους οικονομικούς εκβιασμούς. Οι αστικές τάξεις συνέργησαν κατά πλειοψηφία παντού, καθώς έπαιρναν ένα, έστω μικρό, κομμάτι της λείας ενώ με τη συμμαχία του διεθνούς κεφαλαίου και των υπερεθνικών θεσμών του έχτιζαν ένα νέο μπλοκ πολιτικής-ιδεολογικής ηγεμονίας. Μέσα στην καπιταλιστική κρίση, η σταθερότητα αυτών των συμμαχιών κλονίζεται, ενώ εμφανίζονται τριβές ακόμα και μεταξύ των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων που νιώθουν να τοποθετούνται άνισα στο νέο σκηνικό. Έτσι, η συζήτηση για τα δικαιώματα των εθνών επανέρχονται στο προσκήνιο και από μερίδες του κεφαλαίου που εκτιμούν ότι ζημιώνονται από την παγκοσμιοποίηση και επιδιώκουν ένα νέο, παγκόσμιο συμβιβασμό. Επομένως, είναι επιτακτικό να τεθεί από τις επαναστατικές δυνάμεις το σύγχρονο εθνικό ζήτημα και προκειμένου να μη χαριστεί στις αστικές δυνάμεις του οικονομικού προστατευτισμού και των, συνήθων ακροδεξιών, πολιτικών εκφράσεων τους (Λεπέν, Φάρατζ, κλπ).

7. Ειδική πλευρά του σύγχρονου εθνικού ζητήματος είναι η μεγάλη μετακίνηση πληθυσμών ως αποτέλεσμα της καταπίεσης και της ανέχειας. Η ύπαρξη εκατομμυρίων προσφύγων και

¹ Όσοι θεωρούν ότι σήμερα είναι ξεπερασμένο να μιλάμε για «εργατική αριστοκρατία», οφείλουν να μας εξηγήσουν τι διαφορά στο μέσο εργατικό εισόδημα ανάμεσα στις ΗΠΑ και τις κυρίαρχες ιμπεριαλιστικές χώρες και στο 90% του υπόλοιπου πλανήτη. Στην πραγματικότητα, μόνο η ανάλυση περί διαμοιρασμού της υπεραξίας στα καπιταλιστικά κέντρα μας επιτρέπει να αποφύγουμε οριενταλιστικές θέσεις που θέλουν τον δυτικό εργάτη να παράγει, δήθεν, περισσότερο και άρα να αμείβεται περισσότερο.

μεταναστών δεν αναιρεί το εθνικό ζήτημα αλλά το θέτει σε νέα βάση. Οι ίδιοι οι πρόσφυγες, στο βαθμό που εγκαθίστανται κάπου, αναμετρώνται (για νομικούς και όχι μόνο σκοπούς) με την υπόθεση μιας σύνθετης εθνικής ταυτότητας, χωρίς να εκχωρούν τη γλώσσα, τις παραδόσεις, τη θρησκεία και μια σειρά ακόμα χαρακτηριστικά της χώρας προέλευσης. Στο βαθμό που η εθνική ταυτότητα συνεπάγεται και πολιτικά δικαιώματα, οι επαναστατικές δυνάμεις οφείλουν να αξιοποιούν στο έπακρο τις προοδευτικές διαστάσεις του δικαίου, φέρνοντας τις σε σημείο που να συγκρούονται με το πλαίσιο τους. Τέτοιο παράδειγμα, χωρίς να εξαντλείται σε αυτό, είναι το «δίκαιο του εδάφους» που παρέχει ιθαγένεια σε όποιον γεννιέται στη χώρα. Φυσικά, η δική μας θέση δεν εξαντλείται σε αυτό αλλά πρέπει να βασίζεται στην παραχώρηση πολιτικών δικαιωμάτων σε όποιον πρόκειται να βιώσει τις συνέπειες μιας πολιτικής για την οποία αποφασίζει. Απαιτείται ένας νέος, ανοιχτός ορισμός της εθνικής ταυτότητας, ικανός να ενώνει τους κάτω και να διχάζει τους πάνω. Ο μόνος τρόπος μιας τέτοιας νοηματοδότησης είναι έχει αφετηρία τον ταξικό ανταγωνισμό και να συγκροτεί ένα ηγεμονικό σχέδιο πλατιάς ενότητας των υποτελών τάξεων ανεξαρτήτως φυλής, φύλου, χρώματος, θρησκείας, καταγωγής και νομικού στάτους (με ή χωρίς χαρτιά). Μια τέτοια ενότητα κοινών πρακτικών μπορεί να προσδώσει μια ισχυρή αίσθηση κοινής ταυτότητας ενός νέου ιστορικού μπλοκ δυνάμεων που θα διεκδικήσει να γίνει ηγέτιδα τάξη του έθνους σε μια πολυσύνθετη διαδικασία κοινωνικού μετασχηματισμού.

8. Στην Ελλάδα βιώνουμε μία υποδειγματική εκδοχή του σύγχρονου μοντέλου καταπίεσης. Συνδυάζεται η οικονομική επικυριαρχία μέσω του χρέους με τον εγκλωβισμό στην Ευρωζώνη που απαγορεύει κάθε διαφοροποίηση στη νομισματική πολιτική αλλά και στις πολιτικές δεσμεύσεις της ΕΕ, οι οποίες έχουν «σφίξει» ιδίως στα δημοσιονομικά ζητήματα με τη διευκόλυνση της ενεργοποίησης μιας σειράς ποινών στα κράτη-μέλη. Η ντόπια αστική τάξη αξιοποιεί αυτή τη συμμαχία για να ενισχύσει την κερδοφορία, μειώνοντας μισθούς και κοινωνικές δαπάνες ενώ έχει απόλυτη ανάγκη τη χρηματοδότηση από ΕΚΤ-ΕΕ-ΔΝΤ για να σώσει το καταρρέον τραπεζικό σύστημα της χώρας. Ταυτόχρονα, ωστόσο, οι εφαρμοζόμενες πολιτικές καθώς και η ίδια η κρίση του ελληνικού μοντέλου συσσώρευσης υποβαθμίζουν την αστική τάξη. Αυτό αποτυπώνεται στη συντριπτική μείωση του ΑΕΠ (άνω του 30% από την αρχή της κρίσης) που δεν εμφανίζεται σε καμία άλλη χώρα, τη μείωση της ζήτησης αλλά και την άνιση συμμετοχή του ελληνικού καπιταλισμού στις ιδιωτικοποιήσεις, όπου βλέπει τα «φιλέτα» που ονειρευόταν για χρόνια να τα παίρνουν άλλοι (αεροδρόμια- Fraport, τρένα - Ferrovie, λιμάνια - Cosco). Το γεγονός ότι, παρόλα αυτά, η αστική τάξη επιμένει καθολικά στην πρόσδεση σε ΕΕ-Ευρω-Μνημόνια δείχνει ότι αυτή είναι η μοναδική στρατηγική της (τουλάχιστον μέχρι σήμερα) και για αυτό θεωρεί ζήτημα «ζωής ή θανάτου» την παραμονή σε αυτά τα πλαίσια.

9. Όλα τα παραπάνω έχουν σαφείς αντανakλάσεις σε πολιτικό και ιδεολογικό επίπεδο. Η επιτροπεία, η παρουσία εντολοδόχων της τρόικας στα υπουργεία, η απαγόρευση κάθε κίνησης της κυβέρνησης είναι όλα στοιχεία αυτής της κατάστασης που έφτασαν στο πιο ακραίο σημείο με το επίδομα στους συνταξιούχους και την εξευτελιστική επιστολή Τσακαλώτου σε Eurogroup και ESM που απολογείται για χρήση δημόσιου χρήματος που ΔΕΝ προέρχεται από τα δάνεια. Πρόκειται για πρωτοφανές σκηνικό σε χώρα με κοινοβουλευτισμό και δείχνει την απόλυτη εθελοδουλία του αστικού πολιτικού προσωπικού γενικά και της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ ειδικότερα. Πρόκειται για άνευ προηγούμενου θωράκιση της αστικής πολιτικής με τη διαρκή μεταφορά αρμοδιοτήτων σε υπερ εθνικούς θεσμούς και σε μη εκλεγμένους τεχνοκράτες, προκειμένου να εξουδετερωθεί η πίεση του εργατικού και λαϊκού κινήματος. Σε ιδεολογικό επίπεδο, ντύνεται με την καταπολέμηση του «λαϊκισμού» και τη διαρκή ενοχοποίηση του ελληνικού λαού με χίλιους τρόπους. Ουσιαστικά, το αστικό πολιτικό προσωπικό και οι διανοούμενοι του, κατηγορώντας το λαό ως «αμαθή και ανίκανο να καταλάβει», αρνούνται την αστική δημοκρατία, τον κοινοβουλευτισμό και κάθε έννοια λαϊκής κυριαρχίας. Οι επαναστατικές δυνάμεις οφείλουν, σε αυτές τις συνθήκες, να υπερασπιστούν ακόμα και το δικαίωμα του λαού να εκλέγει τις κυβερνήσεις που επιλέγει.

Ωστόσο, σε καμία περίπτωση δεν μένουμε εκεί. Αν σήμερα δένεται στενά η πάλη για δημοκρατικά δικαιώματα με το εθνικό ζήτημα και τη ρήξη με τον ιμπεριαλισμό, εμείς πρέπει να τοποθετηθούμε με θετικό επιθετικό τρόπο. Περνάμε συνεπώς στην ουσία.

10. Η αναγνώριση της ύπαρξης εθνικού ζητήματος στην Ελλάδα του 2016 δεν είναι θέμα ανάλυσης αλλά απορρέουν συγκεκριμένα καθήκοντα από αυτήν για όποιον κάνει αυτή την παραδοχή. Αυτή είναι η μεγάλη αδυναμία των Θέσεων του ΚΣ αλλά και της πολιτικής κατεύθυνσης του ΝΑΡ τα τελευταία χρόνια : η αναγνώριση της σημασίας της επιτροπείας και της εκχώρησης κυριαρχίας στους υπερεθνικούς θεσμούς δεν συνοδεύτηκε από στόχους πάλης και κατεύθυνση παρέμβασης για αυτό το ζήτημα. Στην καλύτερη περίπτωση, αρκούμαστε στην αναφορά στον «αγώνα για λαϊκή κυριαρχία» σε κάποια ντοκουμέντα μας, αναφορά η οποία απουσιάζει από τις Θέσεις του ΚΣ και κυρίως από την καθημερινή πολιτική πρακτική και παρέμβαση της οργάνωσης. Η απουσία μιας πρακτικής και συγκεκριμένης στοχοθεσίας έχει οδηγήσει τμήμα της οργάνωσης να υποτιμά πλήρως τα ζητήματα «λαϊκής κυριαρχίας» θεωρώντας συλλήβδην τις αναφορές σε «λαό», «έθνος», «κυριαρχία», «επιτροπεία» κτλ. κομμάτι της αστικής στρατηγικής ξένο προς την καθαρή εργατική πολιτική. Αντιθέτως, η Πρόταση Θέσεων τοποθετείται ξεκάθαρα από τη σκοπιά του αγώνα για εθνική αυτοδιάθεση, δεμένο με τη διεθνιστική αλληλεγγύη. Αυτό συνεπάγεται την αναβάθμιση του ζητήματος της επιτροπείας στο δημόσιο λόγο μας, την επεξεργασία και προβολή συνθημάτων σχετικών με αυτό το ζήτημα αλλά και την επεξεργασία μιας γραμμής που θα ανταποκρίνεται στην πρόκληση του συνδυασμού της ανάκτησης κυριαρχίας με την αναγνώριση των προσφύγων και των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων τους σε μία Ελλάδα που θα βρίσκεται εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μια τέτοια κατεύθυνση επιδιώκει να δώσει προοδευτικό-ταξικό πρόσημο στο αίσθημα εθνικής ταπείνωσης που κατακλύζει τμήματα της εργατικής τάξης και των λαϊκών στρωμάτων, χωρίς να εκχωρεί έδαφος σε εθνικιστικές λογικές. Χωρίς να υποπέσουμε σε καρικατούρες και στείρα αντιγραφή είναι ανάγκη σήμερα να εμπνευστούμε από την ουσία του παραδείγματος του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και του Πολυτεχνείου ιεραρχώντας αντιιμπεριαλιστικούς στόχους πάλης και παλεύοντας να επικοινωνήσουμε, να μετασχηματίσουμε και να εκπροσωπήσουμε πολιτικά το ρεύμα που δεν ανέχεται η οικονομική πολιτική της χώρας να υπαγορεύεται από τα διευθυντήρια των Βρυξελλών ή η πολιτική σε ζητήματα δικαιωμάτων να περνάει από την έγκριση της πρεσβείας των ΗΠΑ. Μια τέτοια αποφασιστική στροφή θα μας δώσει τη δυνατότητα σε επόμενες καμπές του κινήματος όπου ο «λαός θα αποκαλύπτεται μπροστά στο ίδιο του το μεγαλείο» (Μ. Λουντέμης) εμείς να μην είμαστε απλά ένα μαχητικό και τίμιο τμήμα αυτού του λαού αλλά να μπορούμε να οργανώσουμε τα πιο πρωτοπόρα και μαχητικά του στοιχεία, να παρέμβουμε βαθαίνοντας τη ριζοσπαστικοποίηση και έχοντας πρόταση μετωπικής συνένωσης μιας πλατιάς πρωτοπορίας που θα αναζωογονεί το κίνημα με ουσιαστικό τρόπο την επομένη κάθε μεγάλης μάχης και θα αλλάζει τους συσχετισμούς δύναμης. Η εμπειρία του δημοψηφίσματος είναι ενδεικτική συμπύκνωση όλης αυτής της συζήτησης, των δυνατοτήτων αλλά και των αδυναμιών μας. Από τη μια, η παρέμβαση του ξένου παράγοντα, ο ωμός εκβιασμός των capital controls, η απόλυτη συστράτευση του εγχώριου αστικού μπλοκ γύρω από το «ΝΑΙ», η εργοδοτική τρομοκρατία, η ιστορική δήλωση Μεϊμαράκη που έδινε χρονικό τελεσίγραφο να γίνει συμβιβασμός πριν «η αστική τάξη απαντήσει με άλλο τρόπο» και πάνω απ' όλα η πραξικοπηματική μετατροπή του ΟΧΙ σε ΝΑΙ από την κυβέρνηση των ΣΥΡΙΖΑΝΕΛ. Κι από την άλλη, η καθοριστική αδυναμία συγκρότησης ενός αντίπαλου μπλοκ λαϊκών δυνάμεων που θα υπερασπιζόταν με κάθε μέσο τη δημοκρατική επιλογή της λαϊκής πλειοψηφίας απέναντι σε κάθε εσωτερικό και εξωτερικό εχθρό του λαού παρά τη συγκλονιστική λαϊκή κινητοποίηση που νίκησε την τρομοκρατία στην κάλπη. Ευρύτερα, προκύπτει από την πρόσφατη ευρωπαϊκή εμπειρία ότι κάθε φορά που δίνεται η δυνατότητα στο λαό να πάρει θέση σε δημοψήφισμα οι κυρίαρχες επιλογές ηττώνται. Και τότε αποκαλύπτεται το βάθος του συστημικού δημοκρατικού ελλείμματος με ανατροπές της λαϊκής ετυμηγορίας ή επαναλήψεις των δημοψηφισμάτων μέχρι να βγει αρεστό αποτέλεσμα. Ακριβώς σε αυτό το πεδίο είναι που

πρέπει ένας σύγχρονος αντισυστημικός, δημοκρατικός ριζοσπαστισμός να επανανοηματοδοτήσει το εθνικό και λαϊκό στοιχείο με όρους ταξικούς και διεθνιστικούς και να γίνει οργανικό τμήμα μιας σύγχρονης επαναστατικής πολιτικής. Το επόμενο διάστημα, το καθήκον αυτό περνάει μέσα από την πιο πλατιά συγκρότηση ενός αριστερού και διεθνιστικού ρεύματος ενάντια στην ΕΕ με στόχο μια Ελλάδα που θα αποτινάξει τα δεσμά χρέους, μνημονίων, Ευρώ και ΕΕ και άμεσο αίτημα τη διενέργεια δημοψηφίσματος με το ερώτημα της αποχώρησης από την ΕΕ.

10+1. Τα έθνη αποτελούν ιστορική κατασκευή, συνεπώς δεν αποκλείουμε μια υπέρβαση τους στο μέλλον αλλά παλεύουμε σε αυτή την κατεύθυνση. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν γίνεται μέσα από την προπαγάνδα αλλά είναι έργο μιας ώριμης κομμουνιστικής κοινωνίας που συνενώνει υλικά και πολιτιστικά την ανθρωπότητα σε ανώτερο επίπεδο. Από την άλλη, τα σημερινά «χωνευτήρια των λαών και των πολιτισμών» τύπου ΗΠΑ και η προσπάθεια ενοποίησης της ανθρωπότητας στη βάση της παγκόσμιας δράσης του κεφαλαίου γεννούν τους Τραμπ και τις Λεπέν της εποχής μας.